

Høringsnotat om endringer i lov om universiteter og høyskoler og lov om høyere yrkesfaglig utdanning

(lovfesting av ordning med studentombud, synliggjøring av institusjonenes plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering og tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne og særskilte behov)

Innhold

1.	Innledning.....	3
2.	Studentombud.....	4
2.1	Bakgrunnen for forslaget	4
2.1.1.	Innledning.....	4
2.1.2.	Studentombud i andre land.....	4
2.1.3.	Eksisterende ordninger med studentombud ved norske universiteter og høyskoler	5
2.1.4.	Andre ombudsordninger	7
2.2	Gjeldende rett.....	7
2.3	Departementets vurdering og forslag.....	9
3.	Plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering.....	12
3.1	Bakgrunnen for forslaget	12
3.2	Gjeldende rett.....	13
3.2.1.	Forbud mot trakassering	13
3.2.2.	Forbud mot seksuell trakassering	14
3.2.3.	Plikt til å forebygge og forhindre trakassering	14
3.3	Departementets vurdering og forslag.....	15
4.	Tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne og særskilte behov.....	16
4.1	Bakgrunn for forslaget	16
4.2	Gjeldende rett.....	16
4.3	Departementets vurdering og forslag.....	16
5.	Økonomiske og administrative konsekvenser	18
5.1	Studentombud	18
5.2	Forebygging og hindring av trakassering og seksuell trakassering.....	18
5.3	Tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne og særskilte behov	18
6.	Lovforslag	19
6.1	Endringer i lov om universiteter og høyskoler	19
6.2	Endringer i lov om høyere yrkesfaglig utdanning	20

1. INNLEDNING

Kunnskapsdepartementet sender med dette på høring et forslag til endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) og lov av 8. juni 2018 nr. 28 om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven).

Høringsnotatet inneholder forslag om å lovfeste en ordning med studentombud, en tydeliggjøring av utdanningsinstitusjonenes plikt til å forebygge og forhindre både seksuell og andre typer trakassering, og en bedre tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne og særskilte behov.

Regjeringen fremhevet ordningen med studentombud i Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning (Kvalitetsmeldingen)* som en uavhengig bistandsinstans i studiesaker, og ved senere anledninger som et lavterskeltilbud for saker som angår seksuell trakassering. Nå foreslås ordningen lovfestet i både universitets- og høyskoleloven og i fagskoleloven.

Ordnningen med studentombud er ny, og departementet legger vekt på at institusjonene bør ha stor frihet til å velge løsninger som er tilpasset lokale forhold og behov. Departementet ønsker høringsinstansenes innspill til hvilke prinsipper som bør legges til grunn og mulige problemstillinger knyttet til lovfesting, i tillegg til innspill til utforming av lovbestemmelsen. Departementet viser til punkt 2 i høringsnotatet.

Samtidig ønsker regjeringen å tydeliggjøre forbudet mot trakassering og seksuell trakassering, og utdanningsinstitusjonenes plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering, jf. lov om likestilling og forbud mot diskriminering av 16. juni 2017 nr. 51 (likestillings- og diskrimineringsloven) § 13. Forslaget endrer ikke gjeldende rett, men er ment å synliggjøre institusjonenes ansvar på en bedre måte. Departementet viser til punkt 3 i høringsnotatet.

Den nye likestillings- og diskrimineringsloven omtaler også studenter med funksjonsnedsettelse sitt krav til tilrettelegging i studiet. Tilrettelegging og universell utforming følger også av FNs konvensjon om personer med nedsatt funksjonsevne. Det foreslås på denne bakgrunn noen endringer i universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven for bedre å harmonisere bestemmelsen om tilrettelegging med likestillings- og diskrimineringsregelverket.

Departementet ønsker høringsinstansenes syn på forslagene.

Begrepet "institusjon" i dette høringsnotatet omfatter både universiteter og høyskoler, og fagskoler.

2. STUDENTOMBUD

2.1 Bakgrunnen for forslaget

2.1.1. Innledning

Universitetet i Oslo var først ute med å etablere et studentombud i 2013 på eget initiativ, og i løpet av de siste årene har det blitt etablert studentombud ved flere norske universiteter og høyskoler. I Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning (Kvalitetsmeldingen)* fremhevet regjeringen studentombudene som en uavhengig bistandsinstans. Ordningen har vist seg å være til god nytte for studentene og for institusjonene. Studentombudenes oppdrag er bl.a. å hjelpe til med å veilede studentene i forbindelse med klager, å bidra til å løse saker på lavest mulig nivå og bringe saker frem for institusjonsstyret eller inn i institusjonens kvalitetssikringsarbeid.

I anmodningsvedtak nr. 520 fra 2018 ba Stortinget regjeringen om å *"komme tilbake til Stortinget med et forslag til lovendring som pålegger alle høyere utdanningsinstitusjoner å etablere et studentombud, enten alene eller i samarbeid med andre institusjoner"*.¹ Det er tverrpolitisk enighet om behovet for å lovfeste en ordning med studentombud, og at dette også skal gjelde for fagskoleutdanning.

Regjeringen mener det er behov for et lavterskeltilbud om bistand til studentene, blant annet på grunn av seksuell trakassering. Utdanningsinstitusjoner har strukturer som kan medføre at risikoen for uakseptabel atferd er større der enn i andre deler av samfunnet. Dette fordi universiteter, høyskoler og fagskoler naturlig preges av et skjevt maktforhold eksempelvis mellom eldre erfarne studenter og yngre studenter, mellom ansatte og studenter, og mellom etablerte ansatte og ansatte som er i en tidlig fase i karrieren.

2.1.2. Studentombud i andre land

Studentombud i høyere utdanning ble først etablert på 1960-tallet og har i Europa blitt stadig vanligere, spesielt fra 1990-tallet. I Europa finnes det ulike former for studentombud i blant annet Spania, Nederland, Tyskland, Belgia, Sverige Østerrike, Storbritannia, Kroatia, Polen, Portugal, Litauen og Danmark. Det finnes om lag 400 studentombud i verden, de fleste i Europa og USA. De europeiske studentombudene har siden 2003 hatt et eget nettverk, European Network for Ombudsmen in Higher Education.² I tillegg finnes det en amerikansk International Ombudsman Association.

Organisasjonsformene er mangfoldige. De fleste studentombudene er tilknyttet en høyere utdanningsinstitusjon, mens noen er organisert på nasjonalt nivå. I flere europeiske land stiller lovverket krav om studentombud i høyere utdanning.

¹ Referat fra Stortingsdebatt 1. mars 2018 om Representantforslag 48 S: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2017-2018/refs-201718-03-01?m=7> ; Anmodningsvedtak nr. 520 (2017-2018): <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=69925>

² <http://www.enohe.net/>

2.1.3. Eksisterende ordninger med studentombud ved norske universiteter og høyskoler

I Norge har studentdemokratiet stått sterkt i lang tid, og studentorganer, både nasjonale sammenslutninger og studentorganer ved institusjonene, har ivaretatt mange oppgaver som naturlig kan tenkes lagt til et studentombud. Samtidig har studentorganisasjonene lenge ønsket etableringen av en studentombudsordning.

Departementet har innhentet opplysninger om eksisterende ordninger fra utdanningsinstitusjoner som har studentombud i dag. I Norge har ti høyere utdanningsinstitusjoner etablert studentombud, og alle disse er store statlige institusjoner. Universitetet i Oslo var først ute i 2013 og ble etterfulgt av Universitetet i Stavanger, OsloMet – storbyuniversitet, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Universitetet i Bergen, Norges handelshøyskole, Universitetet i Agder, Høgskulen på Vestlandet, Høgskolen i Sørøst-Norge og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Mandat

Rammene for de eksisterende studentombudene er nedfelt i egne mandater. Mandatene er som regel vedtatt av institusjonenes styre. Hovedteksten i mandatet til studentombudet ved Universitetet i Oslo lyder:

"Studentombudet skal være en uavhengig bistandsperson som har som oppgave å gi studenter råd og hjelp i saker der studentene har tatt opp eller ønsker å ta opp forhold knyttet til sin studiesituasjon. Studentombudet skal påse at sakene får en forsvarlig og korrekt behandling, og at studentenes rettigheter blir ivaretatt."

Mandatene til studentombudene ved de andre institusjonene er enten like eller tilnærmet like denne formuleringen.

Mandatene inneholder i tillegg en del utfyllende informasjon. Ved Universitetet i Oslo lyder f.eks. avgrensningen av studentombudets arbeidsoppgaver slik:

"[Studentombudet] har en uavhengig stilling i forhold til UiOs organisasjon. Studentombudet har ikke instruksjonsmyndighet overfor enhetene ved UiO. Studentombudet skal bidra til at saker kan løses nærest der de oppstår; dvs. på lavest mulig nivå i organisasjonen. Ombudet har selv ikke myndighet til å avgjøre saker, og er heller ikke klage- eller ankeinstans for saker som er behandlet og avgjort av andre enheter eller beslutningsorganer ved UiO."

Det følger normalt også av mandatet at studentombudene har plikt til å aktivt informere om sin funksjon til studenter og gi nødvendig opplæring til studenttillitsvalgte om studentenes rettigheter og plikter. Videre regulerer mandatene studentombudets rett til innsyn og taushetsplikt:

"Studentombudet har bare innsyn i den enkelte saks dokumenter i den grad studenten det gjelder, har gitt samtykke til innsyn. Studentombudet har taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 om alle forhold hun/han blir kjent med gjennom sitt virke."

Eksempler på mandater kan leses på studentombudenes eller institusjonenes nettsider.³

Alle studentombudene utarbeider halvårs- eller årsrapporter til institusjonenes læringsmiljøutvalg, rektor og/eller styre. I tillegg har flere studentombud mandat til å fremme saker på eget initiativ direkte til institusjonenes styre. Studentombudet skal også orientere rektor fortløpende om spesielt alvorlige saker eller saker av prinsipiell betydning.

Dimensjonering, finansiering og organisering

De fleste av institusjonene som har studentombud har én heltidsstilling til studentombudsordningen. Unntaket er Universitetet i Oslo som har utvidet ordningen til 1,6 årsverk. Universitetet i Stavanger har en 50% stilling for studentombudet, Norges handelshøyskole en 30% stilling.

Studentombudene på de ulike institusjonene har relativt ulike studentpopulasjoner å forholde seg til. De etablerte studentombudsordningene har per heltidsstilling ansvar for om lag 11 000 til 21 000 studenter (gjennomsnittlig om lag 16 000 studenter), bortsett fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet der studentombudet i én heltidsstilling har ansvar for 40 000 studenter.

Totalt har om lag 181.000 studenter i Norge tilgang til et studentombud ved sitt eget universitet eller sin egen høyskole. Dette er om lag 72 % av det totale antallet studenter i universiteter og høyskoler og om lag 67 % av det totale antallet studenter når fagskolestudentene også inkluderes.

Antall henvendelser ombudene mottar per institusjon varierer, men her spiller ulike metoder for registrering av saker inn, samt hvor lenge ordningen har vært etablert. Det viser seg at antall henvendelser øker der det er lenge siden ordningen ble etablert og der den har blitt godt kjent. I tillegg kan lokale forhold påvirke statistikkene. For eksempel vil man se flere henvendelser ved en institusjon som må foreta skikkethetsvurderinger.⁴ Et annet eksempel er at der regelverket varierer mellom institutter og fakulteter ved samme institusjon kan det medføre merarbeid sammenlignet med en institusjon som praktiserer ett felles regelverk. Hvilke typer henvendelser som topper studentombudenes statistikker, varierer avhengig av institusjon. De fleste henvendelser omhandler eksamen og sensur, praksis, disposisjon og tilrettelegging, samt andre studierelaterte saker.

Ved de institusjonene som har studentombud, er ordningen finansiert innenfor institusjonens budsjetttramme. Kostnaden omfatter i hovedsak lønn (deltidsstilling, heltidsstilling eller flere stillinger), som oftest på seniornivå. I tillegg har mange bevilget et driftsbudsjett til studentombudet til blant annet reiser, møter, kurs, konferanser, profileringsmateriale og medlemskap i nettverk.

³ Mandatet til studentombudet ved UiO: <http://www.uio.no/om/organisasjon/studentombud/mandat/>. Mandatet til studentombudet ved OsloMet – storbyuniversitetet er noe annerledes formulert: <https://blogg.hioa.no/studentombudet/omstudentombudet/studentombudets-mandat/>.

⁴ Skikkethetsvurderinger etter universitets- og høyskoleloven § 4-10 skal foregå ved en rekke utdanninger. En skikkethetsvurdering skal avdekke om studenten har de nødvendige forutsetninger for å kunne utøve yrket.

Uavhengigheten til studentombudet reflekteres i den organisatoriske innplasseringen ved institusjonene. Flere er innplassert i HR-avdelingen, men noen er plassert rett under organisasjonsdirektøren eller institusjonsledelsens stab med fysisk adskilt kontorplass og uten at de er underlagt instruksjonsmyndighet. Ved Universitetet i Oslo er studentombudet plassert i Enhet for intern revisjon som rapporterer direkte til styret og er faglig uavhengig av ledelsen ved universitetet. Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet har valgt å innplassere studentombudet i studentsamskipnaden. Samtidig som studentombudet er uavhengig, rapporterer det årlig eller halvårlig til institusjonenes rektor og/eller styre.

Studentombudets kvalifikasjoner

Alle de nåværende studentombudene har juridisk kompetanse. Institusjonene har som regel stilt krav om utdanning på mastergradsnivå og juridisk kompetanse, men de fleste har ikke stilt kompetansekrav om mastergrad i rettsvitenskap i utlysningen. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet opplyser at kvalifikasjon som jurist ble vurdert som sentralt ved etableringen av ordningen for studentombudets mulighet for å få gjennomslag i fagmiljøene. Høgskolen i Sørøst-Norge fremhever at pedagogisk kompetanse og erfaring med konfliktløsning og megling ansees som svært nyttig. Ved Universitetet i Oslo ble det i tillegg til juridisk kompetanse lagt vekt på blant annet integritet og rolleforståelse samt erfaring med antidiskrimineringsarbeid i den første utlysningen i 2012. I en nylig utlysning ble erfaring med konflikthåndtering og megling vektlagt.

2.1.4. Andre ombudsordninger

Andre eksisterende ombudsordninger i Norge er Stortingets ombudsmann for forvaltningen (Sivilombudsmannen), Pasient- og brukerombudet, Barneombudet, Forbrukertilsynet (tidligere Forbrukerombudet), Likestillings- og diskrimineringsombudet, elev- og lærlingombudene, mobbeombud, personvernombud og Ombudsmannen for Forsvaret.

De fleste ombudsordningene er organisert på nasjonalt nivå. Pasient- og brukerombud, elev- og lærlingombud og mobbeombud er derimot i hvert fylke. I tillegg er alle offentlige myndigheter eller organ og mange private virksomheter pålagt å ha et personvernombud.

Sentralt for ombudsordningene er at de skal utføre sin virksomhet selvstendig, nøytralt og uavhengig.

2.2 Gjeldende rett

Studentombudsordningen

Ordningen med studentombud er i dag ikke regulert, hverken i universitets- og høyskoleloven eller i fagskoleloven.

Taushetsplikt

For et studentombud som er ansatt ved en høyere utdanningsinstitusjon eller en fagskole vil reglene om taushetsplikt i lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven) gjelde, jf. universitets- og høyskoleloven § 7-6 og fagskoleloven § 39. For universiteter og høyskoler er det regulert i universitets- og høyskoleloven § 7-6 første

ledd at "[b]estemmelsene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13e gjelder for universiteter og høyskoler". For fagskolene gjelder en noe annerledes formulering i fagskoleloven § 39 første ledd: "Når fagskolene behandler saker etter loven her, gjelder bestemmelsene i forvaltningsloven om habilitet i §§ 6 til 10 og om taushetsplikt i §§ 13 til 13 e."

Studentombud ved universiteter og høyskoler vil ha taushetsplikt om det han eller hun får vite om noens personlige forhold jf. forvaltningsloven § 13 første ledd. Som personlige forhold regnes blant annet fysisk og psykisk helse, karakterer og seksuell legning. Muligens vil ikke alle typer saker som et studentombud behandler kunne defineres som noens personlige forhold. Bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 13 a og b inneholder begrensninger for, dvs. unntak fra, taushetsplikten, mens §§ 13 c til e regulerer taushetsplikten nærmere.

Taushetsplikten gjelder overfor alle andre, både eksterne utenfor den institusjonen studentombudet er knyttet til og andre ansatte ved institusjonen som selv har taushetsplikt. Unntak fra taushetsplikten kan blant annet gjøres etter samtykke fra den opplysningene gjelder, jf. § 13 a nr. 1. Studentombudet er ikke et adskilt organ, og i enkelte tilfeller er taushetsplikten ikke rettslig til hinder for at opplysningene brukes innenfor forvaltningsorganet (dvs. institusjonen) ombudet er knyttet til. Etter forvaltningsloven § 13 b er taushetsplikten blant annet ikke til hinder for at "opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll" eller at "opplysningene er tilgjengelig for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk ved vegledning i andre saker". Disse reglene setter begrensninger for adgangen til å dele slike taushetsbelagte opplysninger innad i organet, og vil neppe kunne komme til anvendelse for å begrense studentombudets taushetsplikt.

Studentombud knyttet til en studentsamskipnad, slik som er tilfelle for studentombudet ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, er hverken underlagt forvaltningsloven eller arkivloven, jf. lov om studentsamskipnader av 14. desember 2014 nr. 116 (studentsamskipnadsloven) § 11. Kunnskapsdepartementet kan fastsette i forskrift at deler av studentsamskipnadens virksomhet skal være omfattet av forvaltningsloven, og kan på denne måten også regulere at studentombud, ansatt av studentsamskipnad, skal omfattes av bestemmelsene om taushetsplikt.

Arkiveringsplikt

Statlige universiteter og høyskoler og fylkeskommunale fagskoler har plikt til å ha arkiv i samsvar med lov om arkiv av 4. desember 1992 nr. 126 (arkivloven) §§ 6, 9, 10 og 12. Dette gjelder i utgangspunktet ikke for private høyskoler og fagskoler, men Riksarkivaren kan pålegge enkelte private høyskoler og fagskoler å ha arkiv, jf. arkivloven §§ 19 og 20.

Arkiveringsplikten gjelder for institusjonene, ikke det enkelte ombudet. Det er opp til institusjonen selv å avgjøre om ombudet skal ha eget arkiv, egen journal og lignende. Av hensyn til studentombudets uavhengighet kan det være hensiktsmessig for studentombudet å ha et eget journalsystem.

Regjeringen har nedsatt et lovutvalg til å revidere arkivloven, blant annet grenseoppgangen til offentlig sektor og hvilke aktiviteter i selvstendige rettssubjekter som er arkivpliktige som

følge av at de bærer preg av å bidra til offentlige oppgaver. Utvalget skal avgi sin utredning til Kulturdepartementet innen 1. mars 2019.

2.3 Departementets vurdering og forslag

Endringer i både lov om universiteter og høyskoler og lov om høyere yrkesfaglig utdanning

De siste årene har flere universiteter fusjonert med mindre høyskoler eller høyskoler har slått seg sammen. En del av disse institusjonene hadde ved fusjonen ingen ordning med studentombud. Sammenslåingene har medført at flere universitets- og høyskolestudenter nå har fått et studentombud ved egen institusjon. Studentombudet kan varsle kvalitetssvikt som kan medføre forbedringer i institusjonenes rutiner. Erfaringer med studentombud viser at mange klagesaker blir bedre forberedt og at studentene opplever å være tryggere og bedre ivaretatt. Studentombudene er en lite byråkratisk ordning som gir studentene et lavterskeltilbud. Dette er ikke minst viktig for at studentene lett kan søke råd i eksempelvis vanskelige saker som saker om seksuell trakassering. Departementet mener at ordningen også kan bidra til å redusere frafall og forsinkelser i studiene.

Departementet mener på denne bakgrunn at hver student bør sikres tilgang til et studentombud. Departementet foreslår derfor å lovfeste ordningen med studentombud både i lov om universiteter og høyskoler og i lov om høyere yrkesfaglig utdanning.

For fagskolesektoren har studentrettighetene de siste årene blitt vesentlig styrket i fagskoleloven, jf. Prop. 95 L (2015-2016) og Prop. 47 L (2017-2018). Endringene har medført at fagskolestudentenes rettigheter i det vesentlige er like som universitets- og høyskolestudentenes rettigheter. Også i denne sammenhengen er det hensiktsmessig at forslag om lovfesting av studentombudsordningen omfatter både universitets- og høyskoleloven og lov om høyere yrkesfaglig utdanning.

Organisering og studentombudets uavhengighet

Departementet mener at institusjonene bør stå fritt til å selv å organisere ordningen med studentombud. Dette betyr at det bør være mulig for mindre institusjoner å samarbeide med én eller flere andre institusjoner for å etablere og tilby en ordning med studentombud. Fagskolesektoren kan for eksempel velge å etablere et felles studentombud.

Samtidig mener departementet at det bør stilles krav i loven om at ordningen må organiseres slik at hver student skal ha "tilgang" til et studentombud. Dette innebærer at organiseringen av ordningen ikke kan være slik at studentene i praksis har dårlig eller ingen tilgang til ombudet fordi det har ansvar for et for stort antall studenter eller av andre grunner er vanskelig å komme i kontakt med. Det er allikevel ikke nødvendig at studentene har fysisk tilgang til studentombudet. Det er etter departementets vurdering viktig at organiseringen av studentombudet sikrer at dette blir et lavterskeltilbud hvor studentene enkelt kan komme i kontakt med ombudet uavhengig av hvilken institusjon eller studiested de er tilknyttet.

Ved større institusjoner, dvs. per i dag de fleste statlige universiteter og høyskoler, vil dette også bety at ordningen må være tilstrekkelig til å kunne ivareta alle studenter ved egen institusjon. For statlige, private og fylkeskommunale institusjoner med få studenter kan det derimot være mer hensiktsmessig å samarbeide med andre institusjoner. Det finnes ingen

hindre for samarbeid på tvers av sektorer, for eksempel mellom en høyskole og en fagskole. Samarbeid mellom institusjoner kan være en bedre løsning enn å dele opp stillinger i en deltidsstilling som studentombud og en annen deltidsstilling ved samme institusjon. Siden studentombudet skal være et uavhengig organ som ikke kan instrueres og som må ha en klar rolleforståelse, mener departementet at det vil være veldig uheldig at én person må fungere i ulike roller ved samme institusjon. Ved etablering av ordningen og former for samarbeid mellom flere institusjoner bør det sikres forutsigbarhet og robusthet i organiseringen. Dette vil gjøre ordningen mindre sårbar når enkeltpersoner er fraværende eller endrer stilling.

Departementet foreslår et uttrykkelig krav om at studentombudet skal være et organ som skal være uavhengig ved at det ikke skal kunne gis pålegg om sin behandling av saker. Også internasjonalt fremheves viktigheten av studentombudets uavhengighet.⁵ Uavhengigheten kan ikke være absolutt, siden institusjonene må kunne fastsette rammer for ombudet i budsjett og mandat, samtidig som studentombudet må forholde seg til de rammer som er gitt og må stå ansvarlig for sin administrative virksomhet. Det sentrale med ordningens uavhengighet er at studentombudet ikke kan instrueres av institusjonen.

Samtidig er det viktig å avgrense studentombudets rolle mot andre funksjoner ved institusjonene. Det er for eksempel institusjonene som har ansvar for å gi generell informasjon og veiledning om studier, eksamen etc. Videre er rollen til studentombudet en helt annen enn rollen til studenttillitsvalgte, som også veileder studenter om deres rettigheter. Mens studentombudet er uavhengig og kan fungere som megler ved behov, representerer studenttillitsvalgte studentene og er valgt av disse. Der studentorganene både nasjonalt og ved den enkelte institusjon har en rolle for å ivareta studentenes interesser i bredt og gi innspill til ny politikkutvikling mv., bør studentombudets rolle primært være å veilede og ivareta studentenes rettssikkerhet.

Det kan være hensiktsmessig å presisere i studentombudets mandat hvilket organ som ansetter og avsetter studentombudet. Det samme gjelder myndigheten til å endre studentombudets mandat. Av hensyn til studentombudets uavhengighet, vil det være naturlig å legge denne myndigheten til institusjonens styre, der både institusjonen som arbeidsgiver og studenttillitsvalgte er representert.

Videre er det en viktig forutsetning at tilbudet er gratis. Samtidig ønsker departementet å opprette en ordning for å gi institusjonene veiledning ved etablering av ordningen og tilby institusjonenes studentombud en møteplass og veiledning ved drift av ordningen.

Departementet ber høringsinstansene om innspill om behovene knyttet til dette, samt mulige forslag til løsninger.

Mandat

Departementet foreslår å ikke lovregulere mandatet til studentombudet. Dette bør være opp til institusjonene. Departementet vil anbefale å se på eksisterende ordninger som inspirasjon ved fastsettelse av mandat.

⁵ <http://www.enohe.net/>

Taushetsplikt

Departementet har vurdert om det er nødvendig å lovregulere studentombudenes taushetsplikt.

For studenter som vurderer å henvende seg til studentombudet, er det ofte avgjørende at de kan få råd og veiledning uten at opplysninger gis videre. Det å kunne snakke konfidensielt med et studentombud i forkant av et varsel, kan også medføre at flere tør å ta steget og varsle om visse forhold.

Studentombudene ved universiteter og høyskoler kan overfor alle andre, både eksterne og andre ansatte ved institusjonen påberope seg taushetsplikten om studentenes personlige forhold etter forvaltningsloven § 13. Mandatene til etablerte studentombudsordninger ved universiteter og høyskoler inneholder en formulering om at "[s]tudentombudet har taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 om alle forhold hun/han blir kjent med gjennom sitt virke". Per i dag praktiseres taushetsplikten slik at studentombudet behandler sakene fra studentene konfidensielt og ikke videreformidler informasjon til institusjonen uten studentenes samtykke.

Departementet vurderer det slik at det er behov for en regulering av taushetsplikten som er tilpasset studentombud. Departementet foreslår at studentombudet skal ha taushetsplikt i alle saker ombudet blir kjent med gjennom sitt virke. Denne særskilte taushetsplikten for studentombud vil utvide og presisere den allerede lovfestede taushetsplikten etter forvaltningsloven § 13. Departementet foreslår at taushetsplikt for studentombud utvides til å omfatte alle opplysninger i ombudets saker, også forhold som ikke kan regnes som studentenes personlige forhold. Tilsvarende foreslår departementet å utvide kravet om samtykke etter forvaltningsloven § 13 a nr. 1. Kravet om at studenten det gjelder må samtykke for at studentombudet kan gjøre opplysninger kjent for andre, inkludert andre ved institusjonen, gjelder overfor alle opplysninger, også forhold som ikke kan regnes som studentenes personlige forhold.

Studentombudets kvalifikasjoner

Departementet vurderer det slik at det bør være opp til den enkelte institusjon å fastsette studentombudets kompetansekrav. Dette bør overlates til institusjonene av hensyn til deres autonomi og med tanke på at behovene kan variere lokalt. I tillegg er det en fordel at studentombud ikke blir et regulert yrke etter lov om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner av 16. juni 2017 nr. 69 (yrkeskvalifikasjonsloven). Det å regulere et yrke er et sterkt virkemiddel og vil føre til at det må oppnevnes en godkjenningsmyndighet for eventuelle søkere fra EU/EØS.

Departementet mener imidlertid at det er hensiktsmessig at hvert studentombud har juridisk kompetanse for å ivareta forståelse av sektorlovgivning for universiteter og høyskoler og fagskoler, i tillegg til alminnelig forvaltningsrett. Juridisk kompetanse kan for eksempel være kunnskap gjennom videreutdanning eller erfaring med arbeid med studentenes rettigheter. At hvert studentombud bør ha juridisk kompetanse er også et tydelig ønske fra Stortinget.⁶

⁶ Referat fra Stortingsdebatten 1. mars 2018 om Representantforslag 48 S (2017-2018): <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2017-2018/refs-201718-03-01?m=7>.

Det vises til forslaget til endringer i universitets- og høyskoleloven § 4-17 og fagskoleloven § 14a i punkt 6 i høringsnotatet.

Muligheten til å ansette studentombudet på åremål

Hovedregelen i norsk arbeidsliv er fast ansettelse. For enkelte stillinger kan det likevel være hensiktsmessig å sikre fornyelse. Studentombud skal først og fremst ivareta studentenes interesser. Departementet antar at dette er en stilling der det vil være avgjørende med faglig og administrativ nyorientering. Ved å åpne for å ansette på åremål kan man sørge for at studentombudet ikke blir for nært knyttet til institusjonen.

Departementet foreslår at universiteter, høyskoler og fagskoler som ansetter studentombudet, bør ha valgfrihet til å ansette studentombudet på åremål. Det foreslås videre at åremålene kan være på mellom fire til seks år, og at man ikke kan være ansatt sammenhengende i mer enn tolv år i samme stilling. Siden det kun foreslås endringer i universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven, vil det kun være mulig å velge å ansette et studentombud på åremål når vedkommende er ansatt ved et universitet, en høyskole eller en fagskole.

Muligheten for å regulere nærmere i forskrift

Departementet legger til grunn at institusjonene skal ha stor frihet til å tilpasse ombudsfunksjonen til lokale forhold. Regelverket bør derfor være overordnet og gi handlingsrom. Departementet mener likevel at det vil være hensiktsmessig at departementet gis en hjemmel til å gi nærmere regler om ombudsordningen i forskrift. Studentombudsordningen er ny, og med en overordnet regulering kan ikke alle problemstillinger forutsees. Dette kan potensielt medføre behov for nærmere regulering av studentombudets mandat eller organisering. Departementet foreslår derfor å innføre en egen forskriftshjemmel i bestemmelsen om studentombud.

3. PLIKT TIL Å FOREBYGGE OG FORHINDRE TRAKASSERING OG SEKSUELL TRAKASSERING

3.1 Bakgrunnen for forslaget

Den senere tiden har det vært mye fokus på seksuell trakassering i samfunnet generelt. #metoo-kampanjen har vist at seksuell trakassering også er en betydelig utfordring ved universiteter og høyskoler. Bekjempelse av seksuell trakassering ble tatt opp som et eget punkt i tildelingsbrevene for 2018 til alle universitetene og høyskolene. Her ble det vist til at alle studenter og ansatte skal ha et fullt forsvarlig lærings- og arbeidsmiljø. Det ble også understreket at regjeringen mener det skal være en nulltoleranse for seksuell trakassering. Universitets- og høyskolerådet har etablert en arbeidsgruppe mot mobbing og trakassering. Arbeidsgruppen skal bidra til å samordne universiteter og høyskolars innsats for å kartlegge, forebygge og sikre at ansatte og studenter har tilgang til gode systemer for varsling og oppfølging av mobbing og trakassering.⁷

Det fremgår klart av likestillings- og diskrimineringsloven § 13 første ledd at seksuell trakassering er forbudt: *"Trakassering på grunn av forhold som nevnt i § 6 første ledd og*

⁷ <https://www.uhr.no/temasider/uhrs-arbeidsgruppe-mot-mobbing-og-trakassering/>

seksuell trakassering, er forbudt." I tillegg presiserer § 13 sjette ledd i samme lov at "[...] utdanningsinstitusjoner skal innenfor sitt ansvarsområde forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering".

I anmodningsvedtak 602 (2017-2018) ber Stortinget til regjeringen å komme tilbake med sak i forbindelse med statsbudsjettet 2020 om å innføre et lavterskeltilbud for håndhevelse av saker om seksuell trakassering. Barne- og likestillingsdepartementet arbeider med etablering av et lavterskeltilbud for behandling av saker om seksuell trakassering, og tar sikte på å sende et høringsnotat med forslag til lovendringer på høring i slutten av juni 2018.

Kunnskapsdepartementet foreslår å endre universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven ved å tydeliggjøre utdanningsinstitusjonenes plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering, som følge av forbudet mot trakassering og seksuell trakassering. Departementet ber om høringsinstansenes synspunkter på en slik synliggjøring i universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven.

3.2 Gjeldende rett

3.2.1. Forbud mot trakassering

Trakassering og seksuell trakassering er forbudt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 13 første ledd. I bestemmelsens tredje ledd er trakassering definert som *"handlinger, unnlatelser eller ytringer som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende"*.

Forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven § 13 annet ledd, jf. Prop. 81 L (2016-2017), beskriver trakassering slik:

"Trakassering kan være handlinger og unnlatelser, og vil da også kunne rammes av diskrimineringsforbudet. Trakassering kan skje på ulike måter, som vold, skadeverk, telefonsjikane, dumping av søppel på andres eiendom mv. Trakassering kan også skje i form av ytringer. Både muntlige og skriftlige ytringer er omfattet, herunder symboler. Det avgrenses mot ytringer i den offentlige debatt som gjelder en gruppe. Forbudet gjelder bare ytringer som rammer enkeltpersoner. Ytringen må ha en klar adressat og være rettet mot én eller flere konkrete enkeltpersoner.

Både handlinger og ytringer som har til formål å være trakasserende, og handlinger og ytringer som har trakasserende virkning omfattes. Dersom den som trakasserer har til hensikt å krenke, vil dette omfattes av forbudet selv om trakasseringen ikke oppleves som trakassering av den som blir utsatt (formål). Også forsøk på å trakassere vil kunne rammes. På den annen side vil forbudet også ramme tilfeller der hensikten ikke er å trakassere, men hvor atferden likevel oppleves som krenkende (virkning). I vurderingen av om det foreligger trakassering må det legges betydelig vekt på den subjektive opplevelsen til den som utsettes for ytringen eller handlingen.

Handlingen mv. må ha som formål eller virkning å være «krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende». De opplistede virkningene er alternative vilkår. Det er tilstrekkelig at ett av dem er oppfylt. Atferd som er plagsom og irriterende, men som ikke er av en viss alvorlighetsgrad, vil ikke anses som trakassering. [...]"

3.2.2. Forbud mot seksuell trakassering

I likestillings- og diskrimineringsloven § 13 tredje ledd er seksuell trakassering definert som *"enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom"*.

Forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven § 13 tredje ledd, jf Prop. 81 L (2016-2017), beskriver seksuell trakassering slik:

"Med «seksuell oppmerksomhet» menes oppmerksomhet av seksuell karakter eller seksuelt betont oppmerksomhet. Oppmerksomheten kan være verbal, ikke-verbal eller fysisk. For eksempel kan forbudet omfatte eksplisitte spørsmål, ryktespredning om en persons seksuelle aktivitet eller gjentatte seksuelle spøker. Seksuell trakassering kan omfatte alt fra blikk, berøring, kommentarer til voldtekt og voldtektsforsøk. Å få tilsendt bilder eller videoer med seksuelt innhold via brev, telefon eller internett kan også omfattes. Det er ikke et krav av atferden er motivert av seksuelt begjær.

Oppmerksomheten må også være uønsket. Det vil si at den verken må være velkommen eller gjensidig. [...] Oppmerksomheten må videre ha som formål eller virkning å være «krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom». De nevnte virkningene er alternative vilkår, og det er derfor tilstrekkelig at ett av dem er oppfylt. Også uønsket seksuell oppmerksomhet som er plagsom er omfattet. Det innebærer at også den mer vennligsinnede seksuelle oppmerksomheten kan være omfattet. Om atferden er plagsom må avgjøres ut fra en helhetlig vurdering der en rekke momenter vil ha relevans. Blant annet om den som oppmerksomheten retter seg imot selv opplever atferden som plagsom, handlingens karakter, tid og sted for handlingen og relasjonen mellom handlingspersonen og den som den seksuelle oppmerksomheten retter seg mot. [...]"

3.2.3. Plikt til å forebygge og forhindre trakassering

Etter likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjette ledd skal utdanningsinstitusjoner *"innenfor sitt ansvarsområde forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering"*. I merknadene til bestemmelsen i Prop. 81 L (2016-2017) presiseres det at vernebestemmelsen er todelt og består av en plikt til å forebygge slik trakassering og en plikt til å "forhindre at slik trakassering fortsetter dersom den ansvarlige får kjennskap til at det forekommer. Med plikt til å forebygge menes tiltak av preventiv karakter, så som iverksettelse av og utforming av retningslinjer for varsling av trakassering. Plikten til å forhindre innebærer å gripe fatt i aktuelle situasjoner med påstått trakassering og utrede hva som har skjedd og komme med forslag til løsning. Det kreves ikke at den ansvarlige faktisk har forhindre trakasseringen. Det er tilstrekkelig at den ansvarlige har forsøkt å hindre den."

Som det fremkommer av Prop. 81 L (2016-2017), gjelder plikten alle utdanningsinstitusjoner, blant annet universiteter, høyskoler og fagskoler. Plikten gjelder uavhengig av om institusjonen er i privat eller offentlig eie eller drift.

Prop. 81 L (2016-2017) presiserer på side 187-188 følgende om utdanningsinstitusjonenes plikt til å forebygge og forhindre trakassering etter likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjette ledd:

"Bestemmelsen vil innebære en plikt til å iverksette tiltak som er reelt forebyggende. Et overordnet forebyggende tiltak kan være å ha en klar og uttalt holdning mot trakassering.

Alle [...] utdanningsinstitusjoner [...] bør utarbeide retningslinjer der det fremgår at verken trakassering eller seksuell trakassering er tillatt. Retningslinjene bør videre definere hva som menes med slik trakassering. Andre former for forebyggende tiltak kan være gjennomføring av holdningskampanjer og utarbeidelse av varslingsrutiner. [...] Etter departementets syn må imidlertid en virksomhets forebyggende tiltak vurderes i lys av dens størrelse, eventuelle tidligere erfaringer med trakassering og arbeidsstyrkens sammensetning. Det vil ikke nødvendigvis være hensiktsmessig med holdningskampanjer i små bedrifter hvor trakassering ikke har vist seg å forekomme. [...] Også utdanningsinstitusjoner og organisasjoner bør ha retningslinjer og rutiner som klargjør hvordan institusjonen skal reagere dersom noen mener seg trakassert. Rutinene bør inkludere å registrere klager, hvem vedkommende skal henvende seg til og hvem som har ansvar for å utrede påstanden eller hendelsen. [...]

Dersom [...] utdanningsinstitusjonen [...] blir klar over at det pågår trakassering i virksomheten, vil plikten skjerpes. Arbeidsgiver må i et slikt tilfelle gripe fatt i aktuelle problemer, utrede hva som har skjedd og komme frem til en løsning. Det er tilstrekkelig at den ansvarlige har iverksatt tiltak for å forhindre trakassering – det kreves ikke at trakasseringen faktisk er forhindret [...].

Departementet presiserer at den som opplever seg trakassert ikke skal måtte bevise at trakassering har skjedd. Det skal heller ikke være bevistema for håndhevingsorganet. Bevistemålet skal være om den ansvarlige har gjort nok for å forebygge og forhindre at trakassering skjer innenfor sitt ansvarsfelt [...].

Bestemmelsen innebærer en plikt til å forebygge trakassering av personer som naturlig hører inn under [...] utdanningsinstitusjonens [...] ansvarsområde. Dette vil blant annet omfatte [...] studenter [...]. For utdanningsinstitusjoner vil plikten blant annet innebære at det må iverksettes tiltak også ved skoleturer mv. For organisasjoner kan plikten eksempelvis omfatte tiltak for å forebygge og hindre trakassering i forbindelse med møter og andre arrangementer i regi av organisasjonen. Plikten bør imidlertid ikke gjelde situasjoner som ikke har en naturlig sammenheng med [...] opplæringen eller organisasjonsvirksomheten."

3.3 Departementets vurdering og forslag

Kunnskapsdepartementet foreslår å ta inn en bestemmelse om utdanningsinstitusjonenes plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering i universitets- og høyskoleloven og i fagskoleloven, tilsvarende plikten i likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjette ledd jf. forbudet mot trakassering og seksuell trakassering i § 13 første ledd. Selv om plikten til å arbeide forebyggende mot trakassering og seksuell trakassering følger av annet lovverk, mener departementet at en slik bestemmelse vil tydeliggjøre institusjonenes ansvar og skape oppmerksomhet om viktigheten av forebyggende og forhindrende arbeid i høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning.

Lovendringen vil ikke medføre endringer i institusjonenes plikter etter gjeldende rett ettersom forbudet mot trakassering og seksuell trakassering i likestillings- og diskrimineringsloven allerede gjelder generelt, og plikten til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering allerede gjelder for blant annet utdanningsinstitusjoner.

Det vises til lovforslaget i universitets- og høyskoleloven § 4-3 første ledd siste punktum og til lovforslaget i fagskoleloven § 15 første ledd siste punktum i punkt 6 i høringsnotatet.

4. TILRETTELEGGING FOR PERSONER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE OG SÆRSKILTE BEHOV

4.1 Bakgrunn for forslaget

I januar 2018 trådte den nye likestillings- og diskrimineringsloven i kraft. Denne loven omtaler blant annet studenter med funksjonsnedsettelse sitt krav til tilrettelegging i studiet. Tilrettelegging og universell utforming følger også av FNs konvensjon om personer med nedsatt funksjonsevne. Det foreslås på denne bakgrunn noen endringer i universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven for bedre å harmonisere bestemmelsen om tilrettelegging med likestillings- og diskrimineringsregelverket.

4.2 Gjeldende rett

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 og fagskoleloven § 15 at det er styret som har det overordnede ansvaret for studentenes læringsmiljø. Det innebærer at det fysiske og psykiske arbeidsmiljøet skal være fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. Utdanningsinstitusjonene har ansvaret for å legge til rette for at den enkelte student skal ha de rette forutsetningene, både fysisk og psykisk, til å tilegne seg den kunnskapen som forventes av et studium. Læringsmiljø må sees i sammenheng med gjennomføring og læringsutbytte.

Det følger av uhl. § 4-3 femte ledd og fagskolelovens § 15 femte ledd at utdanningsinstitusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Det presiseres i bestemmelsen at tilretteleggingen ikke må føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles ved det enkelte studium. Denne bestemmelsen skal bidra til å sikre personer med funksjonsnedsettelse, og andre studenter med særskilte behov, mulighet til å ta høyere utdanning på lik linje med andre studenter. Det er viktig at hensynet til likebehandling i forhold til andre studenter ivaretas, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001-2002) pkt. 12.1.10, merknader til § 44 nr. 5, s. 52.

Det fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 21 at studenter med funksjonsnedsettelse har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen, for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter. Retten gjelder tilrettelegging som ikke innebærer en uforholdsmessig byrde. I denne vurderingen skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse, kostnadene ved tilretteleggingen og virksomhetens ressurser.

4.3 Departementets vurdering og forslag

Det følger av FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne artikkel 2 at med "universell utforming" menes utforming av produkter, omgivelser,

programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. "Universell utforming" skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

Universell utforming innebærer at omgivelsene må utformes på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker i så stor utstrekning som mulig, uten særskilt tilpassing. Universitetene og høyskolene har ansvar for at alle studenter har et godt og inkluderende læringsmiljø av høy kvalitet. Det innebærer blant annet å sikre at også studenter med nedsatt funksjonsevne eller lese- og skrivevansker får kvalitetssikrede tilbud og tjenester tilpasset deres behov. Universell utforming i høyere utdanning er imidlertid til nytte for hele studentmassen. Alle læresteder skal derfor ha handlingsplaner for universell utforming og individuell tilrettelegging for studenter som trenger det.

Med funksjonsnedsettelse menes tap av eller skade på en kroppsdel eller i en av kroppens funksjoner, for eksempel om nedsatt bevegelses-, syns- eller hørselsfunksjon, nedsatt kognitiv eller intellektuell funksjon, eller ulike funksjonsnedsettelse på grunn av allergi, hjerte- eller lungesykdommer, jf. Prop. 81 L (2016-2017) *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)* pkt. 30 s. 313. Psykiske lidelser, for eksempel depresjon eller bipolare lidelser, omfattes også. Funksjonsnedsettelse må avgrenses mot forbigående og/eller bagatellmessige forhold, jf. Prop. 81 pkt. 30 s. 313.

Bestemmelsen i likestillings- og diskrimineringsloven § 21 gir bedre rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne og særskilte behov i møte med, for eksempel, en utdanningsinstitusjon. Departementet mener derfor at både universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven ikke reflekterer tilstrekkelig gjeldende rett. Dagens bestemmelse omtaler tilrettelegging "så langt det er mulig og rimelig". Departementet foreslår derfor en presisering i lovbestemmelsene om at studenter med funksjonsnedsettelse og særskilte behov har rett til egnet individuell tilrettelegging. Tilretteleggingen skal dog ikke innebære en "uforholdsmessig byrde for utdanningsinstitusjonen".

Tilretteleggingen skal ta utgangspunkt i forutsetningene og behovene til studenten som har behov for tilrettelegging. Det må foretas en konkret vurdering av hva som imøtekommer individets konkrete behov. Tilrettelegging kan skje både gjennom generelle tiltak overfor hele studentgruppen, eller gjennom spesifikke tiltak rettet kun mot den aktuelle student. Tilretteleggingen kan skje innenfor eller utenfor det ordinære undervisningsopplegget. Retten til tilrettelegging omfatter både fysiske og andre forhold ved lærestedet, undervisningsopplegget, læremidlene (inkludert lærebøker og IKT) og eksamen. Tilretteleggingen skal sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter, både når det gjelder kvalitet og omfang. Men tilretteleggingen "må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium".

Departementet foreslår derfor enkelte endringer i uhl. § 4-3 femte ledd og fagskoleloven § 15 femte ledd for å være i overensstemmelse med diskrimineringsregelverket når det gjelder studenter med funksjonsnedsettelse og særskilte behov og deres krav til tilrettelegging.

Det vises til forslag om endring i uhl. § 4-3 femte ledd og fagskoleloven § 15 femte ledd.

5. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

5.1 Studentombud

Departementet legger til grunn at kostnader knyttet til studentombud må tas innenfor universitetenes, høyskolenes og fagskolenes egne rammer.

Basert på en kartlegging av de institusjonene som har et studentombud i dag, er et studentombud i 100 % stilling med drift- og kontorutgifter anslått til å koste i størrelsesorden 1 million kroner. Dette omfatter lønnsmidler for stilling som studentombud og eventuelle midler til reiser, møter, kurs, konferanser m.m. knyttet til arbeidet som studentombud.

Universitetene, høyskolene og fagskolene står fritt til å organisere ordningen selv. Mindre høyskoler og fagskolene kan samarbeide om etablering av studentombud for å redusere den økonomiske og administrative belastningen for den enkelte institusjon. Departementet viser videre til at studentombudsordningen vil kunne bidra til bedre saksbehandling og rutiner knyttet til for eksempel klagebehandling, og at ordningen også kan bidra til mindre frafall og forsinkelser i studiene for studentene. Dette vil kunne bidra til mer effektiv drift og gi institusjonene mulige besparelser.

Institusjonene har allerede ansvar for å arbeide for å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering. Studentombudene vil i stor grad ha oppgaver som allerede anses å være finansiert innenfor dagens budsjettammer, jf. også vurderingen nedenfor.

5.2 Forebygging og forhindring av trakassering og seksuell trakassering

Departementet vurderer det slik at en synliggjøring av forbudet mot seksuell trakassering og styrets ansvar for å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering i universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven, ikke vil medføre nye økonomiske eller administrative konsekvenser for institusjonene, da forslaget ikke endrer gjeldende rett. Kostnader knyttet til slikt forebyggende arbeid forutsettes å være dekket innenfor dagens budsjettammer.

5.3 Tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne og særskilte behov

Departementet er av den oppfatning av lovforslagene reflekterer gjeldende rett og derfor ikke øker de administrative eller økonomiske kostnader for utdanningsinstitusjonene.

6. LOVFORSLAG

6.1 Endringer i lov om universiteter og høyskoler

(foreslåtte endringer i kursiv)

§ 4-3. Læringsmiljø

(1) Styret har det overordnede ansvar for studentenes læringsmiljø. Styret skal, i samarbeid med studentsamskipnadene, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet. *Styret skal innenfor sitt ansvarsområde arbeide for å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering.*

~~(5) Institusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Studenter med funksjonsnedsettelse og særskilte behov har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærersted, undervisning, læremidler og eksamen, for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter. Retten gjelder tilrettelegging som ikke innebærer en uforholdsmessig byrde for utdanningsinstitusjonen. I denne vurderingen skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse, kostnadene ved tilretteleggingen og institusjonens ressurser. Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium.~~

Ny § 4-17. Studentombud

(1) *Styret har ansvar for å sørge for at alle studenter har tilgang til et studentombud.*

(2) *Studentombudet har som oppgave å gi studenter råd og hjelp i saker knyttet til deres studiesituasjon. Studentombudet kan ikke instrueres i sitt virke. Studentombudet har taushetsplikt i alle saker ombudet blir kjent med gjennom sitt virke med mindre studenten det gjelder samtykker i videreformidling av opplysninger.*

(3) *Departementet kan gi nærmere forskrift om studentombudet.*

§ 6-4. Ansettelse på åremål

(1) Ansettelse på åremål kan benyttes for:

- a) rektor
- b) administrerende direktør
- c) prorektor
- d) leder for avdeling og grunnenhet
- e) *studentombud*
- f) postdoktorstillinger
- g) stipendiater
- h) vitenskapelige assistenter
- i) spesialistkandidater
- j) undervisnings- og forskerstillinger når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet

k) stilling på innstegsvilkår

(3) Åremålsperioden for ansatte nevnt i første ledd bokstavene b, e og j, kan være fire til seks år. Ingen kan være ansatt på åremål etter denne bestemmelsen i en sammenhengende periode på mer enn tolv år.

6.2 Endringer i lov om høyere yrkesfaglig utdanning

Kapittel 3 Organiseringen av fagskoler

Ny § 14a Studentombud

Styret har ansvar for å sørge for at alle fagskolestudenter har tilgang til et studentombud.

Studentombudet har som oppgave å gi fagskolestudenter råd og hjelp i saker knyttet til deres studiesituasjon. Studentombudet kan ikke instrueres i sitt virke. Studentombudet har taushetsplikt i alle saker ombudet blir kjent med gjennom sitt virke med mindre studenten det gjelder samtykker i videreformidling av opplysninger.

Ansettelse på åremål kan benyttes for studentombud. Åremålsperioden kan være fire til seks år. Ingen kan være ansatt på åremål etter denne bestemmelsen i en sammenhengende periode på mer enn tolv år.

Departementet kan gi nærmere forskrift om studentombudet.

Kapittel 4 Fagskolenes virksomhet

§ 15 Læringsmiljø

Endring i første ledd – nytt tredje punktum:

Styret har det overordnede ansvaret for studentenes læringsmiljø. Styret skal, i samarbeid med studentorganene, legge forholdene til rette for et godt og inkluderende læringsmiljø. *Styret skal innenfor sitt ansvarsområde arbeide for å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering.*

Endring i femte ledd:

~~Fagskolen skal, så langt det er rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov.~~ *Studenter med funksjonsnedsettelse og særskilte behov har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærersted, undervisning, læremidler og eksamen, for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter. Retten gjelder tilrettelegging som ikke innebærer en uforholdsmessig byrde for utdanningsinstitusjonen. I denne vurderingen skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse, kostnadene ved tilretteleggingen og institusjonens ressurser. Tilretteleggingen skal ikke føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles i den enkelte utdanningen.*